

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Płóciennik (przewodniczący)

SSN Jacek Błaszczyk (sprawozdawca)

SSN Jerzy Grubba

Protokolant Agnieszka Niewiadomska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jerzego Engelkinga,
w sprawie **M. P.**

skazanego z art. 286 § 1 kk i art. 233 § 1a kk w zw. z art. 12 § 1 kk
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 29 marca 2023 r.,

kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich - na korzyść
od wyroku Sądu Okręgowego w Rybniku
z dnia 10 listopada 2020 r., sygn. akt III Ka 260/20
zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Rybniku
z dnia 31 stycznia 2020 r., sygn. akt III K 1599/19,

- 1. uchyla zaskarżony wyrok i utrzymany nim w mocy wyrok Sądu pierwszej instancji w części dotyczącej przestępstwa z art. 233 § 1a kk w zw. z art. 12 § 1 kk i uniewinnia M. P. od popełnienia tego czynu;**
- 2. obciąża Skarb Państwa kosztami sądowymi postępowania.**

UZASADNIENIE

M. P. został oskarżony o to, że:

1. W dniu 11 maja 2017 r. w R. w celu osiągnięcia korzyści majątkowej doprowadził D. R. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w kwocie 63 tys. złotych wprowadzając go w błąd, że kwota ta zostanie przeznaczona na sprowadzenie pojazdu marki P. [...] dla K. S., tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k.

2. W okresie od 28 maja 2018 r. do 1 kwietnia 2019 r. w G. i R. działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, złożył fałszywe zeznania w toku dochodzenia prowadzonego przez Prokuraturę Rejonową w R. pod sygn. akt PR 2 Ds. [...] odnośnie m.in. czynu opisanego w punkcie I, poprzez zeznanie nieprawdy po uprzednim pouczeniu go o odpowiedzialności karnej z art. 233 § 1 i 1a k.k. oraz treści art. 183 k.p.k. w ten sposób, że w dniu 28 maja 2018 r. zaprzeczył by pobrał od D. R. kwotę 63 tys. zł i by proponował D. R. wyłożenie pieniędzy na poczet sprowadzenia samochodu z USA, zaś w dniu 16.08.2018 r., 14.09.2018 r., 17.12.2018 r., 1.04.2019 r. zeznał nieprawdę, że sprowadził za pośrednictwem nieustalonej osoby, której miał przekazać gotówką zaliczkę, na samochód marki P. z USA dla K. S., z którego zakupu ten ostatni ostatecznie zrezygnował, w sytuacji gdy postępowanie dowodowe wykazało, że D. R. przekazał M. P. w dniu 11 maja 2017 r. kwotę 63 tys. zł na poczet sprowadzenia pojazdu marki P. [...] z USA, zaś K. S. nie wyraził zgody na zakup w drodze licytacji jakiegokolwiek z proponowanych mu przez M. P. pojazdów marki P., przy czym czynu tego dopuścił się z obawy przed grożącą mu odpowiedzialnością karną, tj. o czyn z art. 233 § 1 a k.k. w zw. z art. 12 k.k.

Sąd Rejonowy w Rybniku, wyrokiem z dnia 31 stycznia 2020 r., sygn. akt III K 1599/19:

1. uznał M. P. za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu szczegółowo opisanego w punkcie I części wstępnej wyroku, przy czym dodał, że wyrządził szkodę w wysokości 63.000 złotych na rzecz D. R., tj. czynu wyczerpującego znamiona przestępstwa z art. 286 § 1 kk i za to na mocy art. 286 § 1 kk wymierzył mu karę 10 (dziesięciu) miesięcy pozbawienia wolności oraz na mocy art. 33 § 2 kk orzekł grzywnę w wysokości 60 (sześćdziesięciu) stawek dziennych ustalając wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 50 (pięćdziesięciu) złotych (punkt 1 wyroku);
2. uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu - szczegółowo opisanego w punkcie II części wstępnej wyroku, wyczerpującego znamiona przestępstwa z art. 233 § 1a k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. i za to na mocy art. 233 § 1a k.k. wymierzył mu karę 10 (dziesięciu) miesięcy pozbawienia wolności (punkt 2 wyroku);
3. na mocy art. 85 § 1 i 2 k.k., art. 86 § 1 k.k. połączył oskarżonemu wyżej orzeczone w pkt 1 i 2 kary pozbawienia wolności i wymierzył mu karę łączną 1 (jednego) roku pozbawienia wolności (punkt 3 wyroku);
4. na mocy art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 k.k. warunkowo zawiesił wykonanie orzeczonej wobec oskarżonego kary łącznej pozbawienia wolności na okres próby 3 (trzech) lat (punkt 4 wyroku);
5. na mocy art. 72 § 1 pkt 1 k.k. zobowiązał oskarżonego do informowania kuratora sądowego

- o przebiegu okresu próby co 6 (sześć) miesięcy (punkt 5 wyroku);
6. na mocy art. 46 § 1 k.k. orzekł wobec oskarżonego środek kompensacyjny w postaci obowiązku naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego D. R. kwoty 63.000 (sześćdziesięciu trzech tysięcy złotych) - (punkt 6 wyroku);
7. na podstawie art. 627 k.p.k. zasądził od oskarżonego na rzecz oskarżyciela posiłkowego D. R. kwotę 1.536 zł (jednego tysiąca pięciuset trzydziestu sześciu złotych) tytułem zwrotu wydatków związanych z ustanowieniem pełnomocnika w sprawie (punkt 7 wyroku);
- na mocy art. 627 k.p.k. i art. 2 ust. 1 pkt 3, art. 3 ust. 1 i art. 6 ustawy z dnia 23.06.1973 roku o opłatach w sprawach karnych zasądził od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa koszty sądowe (punkt 8 wyroku).

Po rozpoznaniu apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego i obrońcy oskarżonego, Sąd Okręgowy w Rybniku, wyrokiem z dnia 10 listopada 2020 r., sygn. akt III Ka 260/20, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił rozstrzygnięcie o środku kompensacyjnym zawarte w punkcie 6, ponadto w punkcie 7 ustalił kwotę zwrotu wydatków związanych z ustanowieniem pełnomocnika w sprawie na 3.000 złotych. W pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Kasację od tego orzeczenia wniósł Rzecznik Praw Obywatelskich, który zaskarżył wyrok na korzyść M. P. i zarzucił mu rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k., polegające na zaniechaniu dokonania przez Sąd II instancji wszechstronnej kontroli odwoławczej, wskutek czego doszło do utrzymania w mocy rażąco niesprawiedliwego wyroku Sądu I instancji, który zapadł z rażącą obrazą przepisu prawa karnego materialnego, to jest art. 233 § 1a k.k., gdyż przypisane oskarżonemu działanie nie wyczerpało znamion czynu zabronionego tym przepisem.

W oparciu o tak sformułowany zarzut skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Rybniku w zaskarżonej części oraz wyroku Sądu I instancji w tym zakresie i uniewinnienie M. P. od popełnienia przypisanego mu czynu z art. 233 § 1a k.k. w zw. z art. 12 k.k.

W toku rozprawy kasacyjnej prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o oddalenie kasacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna.

Charakter relacji zachodzących między art. 233 § 1a k.k., a prawem do obrony ujętym w przepisach art. 42 ust. 2 Konstytucji RP i art. 6 k.p.k. jest istotą argumentacji zawartej w nadzwyczajnym środku zaskarżenia, ale nie wyczerpuje rysującej się problematyki w sprawie.

Podzielić należy stanowisko, że nie popełnia przestępstwa z art. 233 § 1a k.k. świadek

składający fałszywe zeznanie z obawy przed grożącą mu odpowiedzialnością karną, jeśli - realizując prawo do obrony - zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, nie realizując jednocześnie swoim zachowaniem znamion czynu zabronionego określonego w innym przepisie ustawy. Uwzględnienie zarzutu zaprezentowanego w kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich musiało skutkować uchynieniem zaskarżonego wyroku i utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu I instancji i uniewinnieniem oskarżonego od popełnienia przestępstwa z art. 233 § 1a k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. Skazanie za to przestępstwo było oczywiście niesłuszne w rozumieniu art. 537 § 2 *in fine* k.p.k.

Trafny okazał się zarzut wadliwej kontroli instancyjnej, w perspektywie niezasadnego przyjęcia istnienia podstaw do przypisania oskarżonemu odpowiedzialności za czyn określony w art. 233 § 1a k.k. wprowadzony do przepisów Rozdziału XXX-go Kodeksu karnego (Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości) ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie Kodeksu postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r., poz. 437). Jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego kasacją wyroku, Sąd odwoławczy, aprobując prezentowany w orzecznictwie i doktrynie pogląd, na który powoływał się apelujący, a zgodnie z którym „zbyt późne” przedstawienie zarzutów uniemożliwia przyjęcie przez osobę podejrzaną właściwej roli procesowej, a tym samym rozpoczęcie obrony, nie uwzględnił zarzutu apelacji - stwierdzając, że skarżący „pomija jednak cały kontekst prawa do obrony związany z gwarancyjnym charakterem instytucji przedstawienia zarzutów”. Rzecz jednak w tym, że dalsza część wyводу uzasadnienia zaskarżonego kasacją wyroku dowodzi, że wskazane przez Sąd odwoławczy kryteria oceny prawnokarnej zachowania osoby przesłuchiwanej - w interesującym nas układzie - nie zostały właściwie zastosowane. Stanowisko Sądu Okręgowego nie uwzględnia przy ocenie zachowania oskarżonego wszystkich aspektów prawa do obrony oraz możliwości realizowania go w specyficznych okolicznościach sprawy oskarżonego. Pierwszy z zarzuconych mu czynów oraz drugi były ze sobą niewątpliwie ściśle powiązane i osądzone w ramach jednego postępowania. Sąd *ad quem* upatrywał zapewnienie oskarżonemu realizacji prawa do obrony w uprzedzeniu go o możliwości odmowy odpowiedzi na pytania, jeżeli udzielenie na nie odpowiedzi mogłoby narazić go na odpowiedzialność karną (art. 183 § 1 k.p.k.). W obecnym stanie prawnym nieskorzystanie z tej możliwości i zdecydowanie się na „kłamanie” w sprawie musiało - zdaniem Sadu II instancji - skutkować przypisaniem oskarżonemu przestępstwa fałszywych zeznań. Przedstawione wyżej zapatrywanie prawne, którym kierował się Sąd odwoławczy, aprobując dokonaną przez Sąd I instancji wykładnię przepisu art. 233 § 1a k.k., jest nieuprawnionym uproszczeniem, nieuwzględniającym w dekodowaniu normy wynikającej z tego przepisu treści prawa do obrony ujętego w przepisach art. 42 ust. 2 Konstytucji RP i art. 6 k.p.k. Charakter relacji zachodzących między tymi przepisami każe ocenić zarzucane oskarżonemu zachowanie inaczej, niż uczyniły to orzekające w jego sprawie Sądy. W tym

zakresie odwołać należy się do stanowiska wyrażonego w mającej moc zasady prawnej uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2021 r., I KZP 5/21, (OSNK 2022/1/1), zgodnie z którą nie popełnia przestępstwa z art. 233 § 1a k.k. świadek składający fałszywe zeznanie z obawy przed grożącą mu odpowiedzialnością karną, jeśli - realizując prawo do obrony - zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, nie wyczerpując jednocześnie swoim zachowaniem znamion czynu zabronionego określonego w innym przepisie ustawy. Sytuacja taka zachodzi w rozpoznawanej sprawie. Analiza danych, którymi dysponowano przed przesłuchaniem M. P. w charakterze świadka w okresie od 28 maja 2018 r. do 1 kwietnia 2019 r. nie pozostawia jakichkolwiek wątpliwości, że zeznając nieprawdę, M. P. nie oskarżał fałszywie innej osoby o popełnienie czynu zabronionego lub przewinienia dyscyplinarnego, nie kierował przeciwko określonej osobie ścigania o przestępstwo lub przewinienie dyscyplinarne, a jedynie realizował przysługujące mu - jako osobie faktycznie podejrzanej o popełnienie przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. - prawo do obrony, w sposób jaki uznał za właściwy. Takie zachowanie nie może rodzić odpowiedzialności karnej z art. 233 § 1a k.k., tj. wyjścia poza granice prawa do obrony. Rzecznik Praw Obywatelskich zasadnie powołał się na wykładnię wyżej wskazanego przepisu prawa, a przyjętą w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2020 r. w sprawie o sygn. akt I KK 58/19, (OSNK 2021/2/8), w którym stwierdzono: „Nie popełnia przestępstwa z art. 233 § 1 ani § 1a k.k. osoba przesłuchiwana w charakterze świadka, gdy składa fałszywe zeznania z obawy przed narażeniem samego siebie na odpowiedzialność karną, w granicach własnej odpowiedzialności karnej. Dopuszczalność pociągnięcia do odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 § 1a k.k. osoby, która z obawy o narażenie samego siebie na odpowiedzialność karną przesłuchiwana jest w charakterze świadka i zeznaje nieprawdę - obejmować może wyłącznie zeznania, których treść zawiera pomówienie innej osoby lub nieprawdziwe okoliczności nie związane ze sprawstwem czynu i potencjalną własną odpowiedzialnością karną przesłuchiwanego. Odpowiedzialność takiej osoby w pozostałym zakresie, wyłączona jest także w razie składania nieprawdziwych zeznań celem ochrony osób najbliższych, jeśli składając zeznania nie została pouczona o prawie do odmowy zeznań i prawie do odmowy odpowiedzi na pytania (art. 233 § 3 k.k.). W układzie procesowym, w którym w wyniku zaistniałej kolizji roli procesowej podejrzanego i świadka, nastąpi ostateczna i prawidłowa identyfikacja osoby jako podejrzanego powstaje konieczność eliminacji z procesu środka dowodowego uzyskanego od tej osoby, tj. złożonych przez nią uprzednio zeznań. Z chwilą przesłuchania osoby w charakterze podejrzanego jej wcześniejsze zeznania nie mogą być podstawą dokonywanych ustaleń faktycznych w zakresie jej własnej odpowiedzialności karnej.”

Sąd Najwyższy podkreślał w judykatach, że dotychczasowe orzecznictwo wyznaczające granice przysługującej sprawcy czynu zabronionego gwarancji uwalniającej go

od obowiązku samooskarżenia przed organami procesowymi, związanej z istotą konstytucyjnej zasady prawa do obrony, nie straciło na aktualności. Mianowicie przyjmowano, że nie popełnia przestępstwa z art. 233 § 1 k.k. osoba, która świadomie składa fałszywe zeznania odnośnie do okoliczności mających znaczenie dla realizacji jej prawa do obrony. Także zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, aktualności oraz trafności stanowiska tego nie zmienił fakt wprowadzenia nowego przepisu art. 233 § 1a k.k. (do stosownych orzeczeń wydanych na przestrzeni lat odniesiono się zwłaszcza w cytowanej uchwale z dnia 9 listopada 2021 r., stanowiącej zasadę prawną – I KZP 5/21).

Przede wszystkim należy podzielić pogląd, że brak jest istotnych argumentów wynikających z rezultatów wykładni celowościowej, systemowej i prokonstytucyjnej, które uzasadniałyby przełamanie dotychczasowej wykładni przepisu art. 233 § 1 k.k. oraz przepisu art. 233 § 1a k.k. we wzajemnej ich relacji. Koniecznym jest wyeksponować, że nie można przyjąć, że to cel działania sprawcy czynu, o którym mowa w art. 233 § 1a k.k. (tj. "z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub najbliższemu") oznacza samoistnie (podkreślenie – SN) rozszerzenie zakresu stosowania, albowiem zakres ten został jednoznacznie określony przez sposób odwołania (w przepisie art. 233 § 1a k.k. wprost odwołuje się do § 1 art. 233 k.k.).

Konstytucyjne prawo do obrony odczytywane być musi nie tylko jako prawo do bronięcia się od chwili formalnego przedstawienia zarzutów, lecz w każdym procesowym układzie, w którym odpowiedzialność karna osoby jawi się jako realna - (por. J. Potulski, Zakres odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 § 1a k.k. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2020 r., OSP 2021, z. 12, poz. 101). Najważniejszym celem postępowania karnego jest wydanie sprawiedliwego rozstrzygnięcia, choćby wiązało się ono ze zwolnieniem sprawcy z odpowiedzialności karnej. Połączenie karnomaterialnego nakazu pociągnięcia winnego do odpowiedzialności karnej i zrealizowania normy programowej w postaci przeprowadzenia rzetelnego procesu nie oznacza, zdaniem składu orzekającego w rozpatrywanej sprawie, że realizacja zasady trafnej reakcji karnej niejako „sama w sobie” legitymizuje proces karny. Nie można zaaprobować tezy, że winno nastąpić poświęcenie wartości w postaci sprawiedliwości procesowej na rzecz zwiększenia szansy na realizację sprawiedliwości karnomaterialnej, albowiem ta ostatnia nie stanowi samodzielnej rękojmi wydania w sprawie sprawiedliwego rozstrzygnięcia. Granice swobodnego wypowiedzenia się (art. 171 § 1 k.p.k.) niezależnie od tego czy następuje ono w ramach wyjaśnień, zeznań czy oświadczeń określone są celem danej czynności. Cele postępowania karnego w ogóle, a w tym cele postępowania przygotowawczego, określone w przepisach art. 2 k.p.k. i art. 297 k.p.k., sprowadzają się między innymi do wykrycia sprawcy i pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej, wyjaśnienia okoliczności sprawy, zbadania i utrwalenia dowodów dla sądu. Chodzi o uzyskanie w ramach przesłuchania informacji na

okoliczności relewantne z punktu widzenia procesu karnego. Wypowiedź swobodna nie oznacza dowolności, lecz musi być limitowana celami procesu i danej czynności procesowej (por. J. Kosonoga, Przeciwdziałanie nadużyciu uprawnień procesowych w postępowaniach procesowych, Monografie Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego, Warszawa 2022, w tym: Nadużycie uprawnień procesowych w postępowaniu karnym, pkt 2.3.4. Przekroczenie granic swobodnego wypowiedzenia się, s. 286 – 289). Jednakże zarówno regulacje konwencyjne, w szczególności art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.) i art. 14 ust. 3 lit. g Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych ONZ (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167), jak i konstytucyjne (art. 42 ust.2 Konstytucji RP) oraz kodeksowe (art. 6 k.p.k.) prowadzą do jednoznacznego wniosku, że w demokratycznym państwie prawa aktywność jego organów w dążeniu do wykrycia sprawcy przestępstwa i pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej musi być realizowane z uwzględnieniem nie tylko wszystkich celów postępowania karnego, ale też z respektowaniem praw jego uczestników. Treść Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, interpretowana poprzez orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, również stanowi źródło prawa do obrony i jako taka stoi ponad regulacjami ustawowymi i dlatego brak podstaw do twierdzenia, że osoba przesłuchiwana jako świadek jest, w zakresie poruszonym w niniejszych motywach wydanego przez Sąd Najwyższy wyroku, pozbawiona gwarancji *nemo se ipsum accusare tenetur*, tj. wolności od nakazu samooskarżenia. W przeciwnym razie naruszone zostałyby, uznane powszechnie i mające swoje odzwierciedlenie w stosownych aktach prawa międzynarodowego, standardy praw człowieka (co do zakazu zmuszania jednostki do samooskarżenia się w toku postępowania prowadzonego na podstawie ustawy por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 czerwca 2022 r., I GSK 2635/18, Legalis - orzecznictwo powołane przy art. 14 ust. 3 lit. g Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych ONZ).

W rozpatrywanej sprawie twierdzenie, że M. P. miał możliwość korzystania z prawa do obrony i wolności od samooskarżenia jest niezasadne. Niezależnie od dokonanego wyboru („zeznaje nieprawdę” czy „korzystam z prawa do milczenia”) w sprawie prowadzonej przez Prokuraturę Rejonową w R., sygn. akt PR 2 Ds [...], narażał się na odpowiedzialność karną, co sprzeczne jest z istotą rzetelnego procesu karnego, poszanowaniem zasady legalizmu konstytucyjnego i z konstytucyjnym prawem do obrony. Sprawa ta została wszczęta z zawiadomienia pokrzywdzonego, który wskazał w nim na osobę M. P., jako sprawcę czynów zabronionych. M. P. składał depozycje także w zakresie zdarzenia, co do którego materiał dowodowy prokurator następnie wyłączył z akt umorzonych sprawy do odrębnego postępowania, tj. w sprawie podejrzenia doprowadzenia w dniu 11 maja 2017 r. D. R. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci pieniędzy w kwocie 63.000 zł w wyniku wprowadzenia go w błąd. W tym układzie procesowym trudno uznać, że prawo do milczenia

z powołaniem się na art. 183 § 1 k.p.k. zniwelowało brak swobody korzystania z wolności od samooskarżenia przez M. P. - w granicach sprawstwa własnego czynu. M. P. składała zeznania nieprawdziwe z obawy o samooskarżenie, w granicach własnego czynu i, jak zaznaczono, nie pomawiał fałszywie innej osoby. Jeżeli, pomimo okoliczności uzasadniających wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, osoba przesłuchiwana w charakterze świadka, z pouczeniem o treści art. 183 § 1 k.p.k., formalnie złożyła zeznania, to jedynie pozornie zrealizowała znamiona typu czynu przestępnego określonego w art. 233 § 1a k.k. Osoba ta w rzeczywistości składa wyjaśnienia, a nie zeznania, a jej sytuację procesową od osoby formalnie posiadającej status podejrzanego różni tylko brak wydania stosownej decyzji procesowej, co stanowi naruszenie imperatywu przedstawienia zarzutów (art. 313 § 1 k.p.k.). Taki wniosek opiera się na założeniu, że termin „składanie zeznań” powinien być rekonstruowany na podstawie kryteriów materialno-formalnych, uwzględniających nie tylko status osoby przesłuchiwanej, ale również treść jej depozycji. Składanie więc przez sprawcę przestępstwa, przesłuchiwanego z naruszeniem art. 313 § 1 k.p.k. „fałszywych zeznań” winno się traktować jako nierealizujące znamion czynu z art. 233 § 1a k.k.

Nie można zaakceptować sytuacji, że świadek, który ma złożyć zeznania pozostaje w takim dylemacie wyboru: jeżeli złoży fałszywe zeznania, narazi się na karę, a jeżeli odmówi odpowiedzi na pytanie da jasną wskazówkę organom ścigania, w jakim kierunku mają prowadzić postępowanie przeciwko niemu. Art. 2 Konstytucji RP zakłada, aby w demokratycznym państwie prawnym stanowienie i stosowanie prawa nie było swoistą „pułapką legislacyjną” dla obywatela. Istotą metaklauzuli państwa prawnego określonej w przepisie art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej jest zasada zaufania obywatela do państwa, która stanowi fundament relacji między jednostką, a państwem. Zasada zaufania (lojalności) jest podstawą obowiązywania innych zasad konstytucyjnych, wiąże się *explicite* z bezpieczeństwem prawnym jednostki i wyraża się w takim stanowieniu i stosowaniu prawa, by nie stawało się ono właśnie swoistą „pułapką” dla obywatela, co szczególnie istotne jest w obszarze tzw. prawa represyjnego. Z zasady tej wynika w szczególności zasada jednoznaczności legislacji, rozumianej jako dyrektywa poprawnej legislacji i przede wszystkim zakaz tworzenia uprawnień pozornych. Klauzula państwa prawnego jest wzorcem kontroli norm (por. bliżej M. Safjan, L. Bosek /red/ – Konstytucja RP. Komentarz, Warszawa 2016, uwagi do art. 2 - pkt E. Klauzula państwa prawnego, z powołanymi tam m. in. orzeczeniami Trybunału Konstytucyjnego).

Zwraca się w doktrynie, od czasu wejścia w życie przepisu art. 233 § 1a k.k., uwagę na to, że przepis ten jest niezgodny z konstytucyjnymi zasadami prawa do obrony i równości wobec prawa (art. 42 ust. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP) - (por. m. in. Michał Basa, Karol Jarząbek, Składanie fałszywych zeznań przez sprawcę przestępstwa z obawy przed groźącą

mu odpowiedzialnością karną. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2020 r., I KZP 10/19, MOP 2020, Nr 22).

Nie ulega wątpliwości, w ocenie Sądu Najwyższego orzekającego w sprawie, że w świetle treści art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności zaistniała sytuacja narusza podstawowe zasady gwarancyjne rzetelnego procesu. Również z punktu widzenia tej metazasady wykładnia wszystkich relewantnych w tej sprawie przepisów musi uwzględniać fakt, że głównym instrumentem oddziaływania zasady efektywności jest pronounijna wykładnia krajowa określonych przepisów prawa. Jest to tzw. wykładnia zgodna (por. bliżej D. Miąsik /red/. System Praw Unii Europejskiej. Tom 2. Zasady i prawa podstawowe, Warszawa 2022, uwagi do art. 6 Konwencji...).

Sąd Najwyższy słusznie uznaje, że art. 233 § 1a k.k. nie narusza prawa do obrony i umożliwia realizację prawa do milczenia, ale tylko przy takim rozumieniu tego przepisu, który wyłącza możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności karnej osoby składającej zeznanie nieprawdziwe, gdy: po pierwsze, z obawy o samooskarżenie, po drugie, w granicach własnego czynu i po trzecie, gdy nie stanowi ono fałszywego pomówienia innej osoby” (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2022 r., IV KK 264/21 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2022 r., IV KK 369/21).

Zarysowane powyżej problemy, w aspekcie zarówno materialnym, jak i procesowym dowodzą, że gwarancyjne rozumienie i znaczenie istniejącego porządku prawnego, w zakresie przepisów dotyczących przedmiotowej sprawy, zostaje w poważnym stopniu naruszone, z ewidentnie szkodliwymi skutkami dla spójności systemu prawnego i wartości, które winny być zachowane. Zaprezentowane uwagi uprawniają skład Sądu Najwyższego, rozpatrującego przedmiotową sprawę, do przyjęcia następującego poglądu: **Istniejące wadliwości w treści przepisów prawa, ich wzajemna niespójność, niejasność, czy wręcz sprzeczność, w procesie stosowania prawa powinna doprowadzić do takiego ich rozumienia, które – z uwzględnieniem przyjętych reguł wykładni – przede wszystkim z perspektywy norm rangi konstytucyjnej i wiążących Rzeczpospolitą Polską norm inkorporowanego do polskiego porządku prawnego prawa międzynarodowego (zwłaszcza o charakterze konwencyjnym), było jurydycznie poprawne, w tym logiczne oraz najmniej dotkliwe dla obywatela, który przecież nie ma wpływu na wynik procesu legislacyjnego, który doprowadza do tak niepożądanego stanu w systemie przepisów prawa karnego. Jedynie takie postąpienie, przy rozpoznaniu danej sprawy, urzeczywistni zasady demokratycznego państwa prawnego.**

Z tych względów orzeczono jak w sentencji wyroku, obciążając, na podstawie art. 638 k.p.k., Skarb Państwa kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego.

IV KK 530/21

[SOP]

[ms]